

Úvod do předmětu

IMAp05 Geometrie 1

Jakub Novák

Katedra matematiky, PdF MU

19. září 2023

M U N I
P E D

Zakončení a literatura

Ukončení předmětu (3 kredity):

- ▶ Jak?
- ▶ Kdy?
- ▶ Kde?

Literatura:

- ▶ FRANCOVÁ, Marta a Leni LVOVSKÁ. Texty k základům ELEMENTÁRNÍ GEOMETRIE. 1. vydání. Brno, 2014.
- ▶ LVOVSKÁ Leni, NOVÁK Jakub. Sběrka úloh z ELEMENTÁRNÍ GEOMETRIE pro studium učitelství 1. stupně základní školy . (Viz interaktivní osnova v IS.)

Obsah a cíle předmětu

Co je to geometrie?

Proč (se) ji učit na ZŠ?

Proč se ji učit tady?

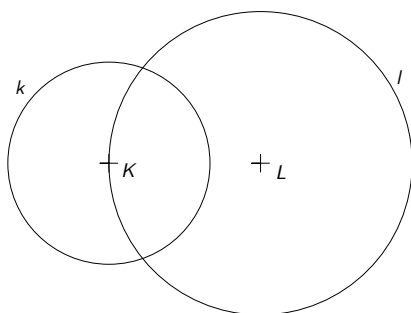
Obsah a cíle předmětu

Který geometrický útvar připomíná značka?

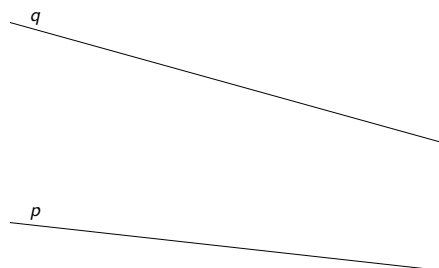
Obsah a cíle předmětu

Kolik společných bodů mají kružnice k a l ?

Obsah a cíle předmětu

Protínají se přímky p a q ?

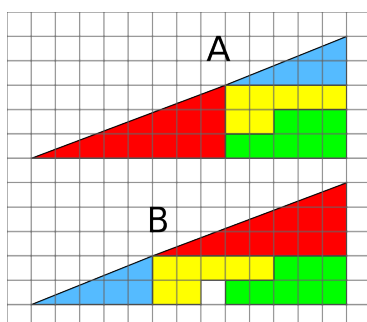

Obsah a cíle předmětu

- ▶ syntetická geometrie
- ▶ deskriptivní geometrie
- ▶ analytická geometrie
- ▶ diferenciální geometrie
- ▶ algebraická geometrie
- ▶ Kleinova geometrie

Úlohy

Vysvětlete paradox:

Úlohy

Včelí královna si k sobě pozve matematika a prosí ho o návrh ideálního tvaru buňky plástve. Její požadavky jsou:

- ▶ každá buňka má být stejná;
- ▶ buňky mají být co největší za použití co nejméně materiálu (vosku);
- ▶ buňky mají plnit plástev nejekonomičtěji, tzn. stěna jedné buňky je současně stěnou jiné buňky.

Úlohy

Na mapě jsou vyznačeny polohy tří majáků blízko města Bonifacio na Korsice. Kapitán lodi na moři je na dohled všech tří majáků, má k dispozici pouze mapu a sextant, GPS nereaguje. Kde se na mapě nachází?

Výseky z historie geometrie

ΑΓΕΩΜΕΤΡΗΤΟΣ ΜΗΔΕΙΣ ΕΙΣΙΤΩ

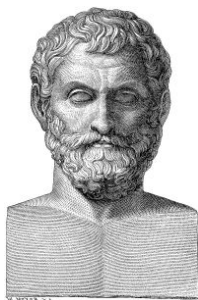
Výseky z historie geometrie

Rhindův papyrus (1500 př. n. l.)

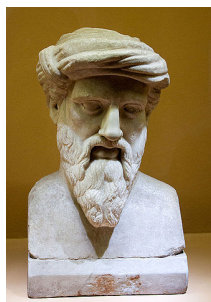

Výseky z historie geometrie

Thales z Milétu
(7.–6. stol. př. n. l.)

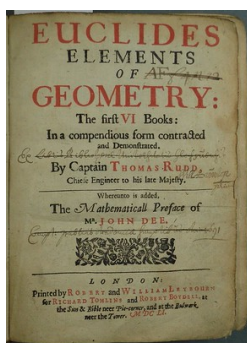

Pythagoras ze Samu
(6. stol. př. n. l.)

Výseky z historie geometrie

Eukleidés (4.–3. stol. př. n. l.)

Výseky z historie geometrie

Eukleidovy definice (příklady):

- ▶ **Bod** je to, co nemá části.
- ▶ **Čára** je délka bez šířky, hranicemi čáry jsou body.
- ▶ **Přímka** je čára, jež je stejně položena ke všem svým bodům.
- ▶ **Plocha** je to, co má délku a šířku, hranicemi plochy jsou čáry.
- ▶ **Rovina** je plocha, jež je stejně položená ke všem přímkám, které v ní leží.
- ▶ **Úhel** je vzájemná odchylka protínajících se čar, ležících v téže rovině, avšak neležících v téže přímce.

Výseky z historie geometrie

Eukleidovy axiomy (příklady):

- ▶ Veličiny témuž rovné i navzájem rovný jsou.
- ▶ Když se přidají veličiny rovné k rovným, celky jsou si rovný.
- ▶ Když se odejmou veličiny rovné z rovných, zbytky jsou si rovný.
- ▶ Co se navzájem kryje, rovno si jest.
- ▶ Celek je větší než díl.
- ▶ Dvojnásobky téhož rovný jsou.
- ▶ Polovičky téhož rovný jsou.

Výseky z historie geometrie

Eukleidovy postuláty:

1. Dvěma různými body lze vést jedinou přímku.
2. Úsečku je možno libovolně prodloužit.
3. Lze sestavit kruh o daném středu, na jehož obvodu leží jiný zadaný bod.
4. Všechny pravé úhly jsou shodné.
5. Necht přímka u protíná přímky p, q tak, že na jedné straně přímky u je součet vnitřních úhlů α, β , které svírají přímky p, q s přímkou u , menší než dva pravé úhly. Potom na této straně se přímky p, q protínají.

Výseky z historie geometrie

Pátý Euklidův postulát:

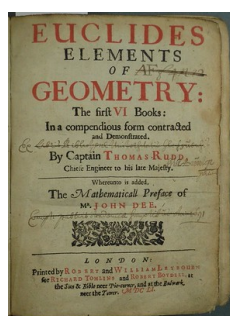
„Necht přímka u protíná přímky p, q tak, že na jedné straně přímky u je součet vnitřních úhlů α, β , které svírají přímky p, q s přímkou u , menší než dva pravé úhly. Potom na této straně se přímky p, q protínají.“

„K danému bodu, který neleží na dané přímce, existuje toliko jediná přímka, která danou přímku neprotíná.“

Výseky z historie geometrie

Jak shrnout význam Euklidových Základů?

Výseky z historie geometrie

David Hilbert (1862–1943)

Celkem 6 axiomatických pojmů:

- ▶ objekty
  - ▶ bod ($A, B, \dots$)
  - ▶ přímka ($a, b, \dots$)
  - ▶ rovina ($\alpha, \beta, \dots$)
- ▶ relace
  - ▶ „ležet v“ ($A \in a, A \in \alpha, a \subset \alpha$)
  - ▶ „ležet mezi“ ($C \mu AB$)
  - ▶ shodnost ($a \cong b$)

Výseky z historie geometrie

David Hilbert (1862–1943)

Celkem 21 axiomů:

- ▶ axiomy incidence (8)
- ▶ axiomy uspořádání (4)
- ▶ axiom rovnoběžnosti (1)
- ▶ axiomy shodnosti (6)
- ▶ axiomy spojitosti (2)

Výseky z historie geometrie

René Descartes
(1596–1650)

Carl Friedrich Gauss
(1777–1855)

Výseky z historie geometrie

János Bolyai
(1802–1860)

N. I. Lobačevskij
(1792–1856)

Výseky z historie geometrie

Bernhard Riemann
(1826–1866)

Felix Klein
(1849–1925)

Zdroje obrázků

- ▶ značka Hlavní pozemní komunikace
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:P_2_Hlavn%C3%AD_pozem%C3%AD_komunikace.png
- ▶ paradox
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6d/Missing_square_puzzle-AB.png
- ▶ včelí královna
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ac/Apis_mellifera_scutellata_1355021.jpg
- ▶ Athénská škola
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/49/%22The_School_of_Athens%22_by_Raffaello_Sanzio_da_Urbino.jpg
- ▶ Rhindův papyrus
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/Rhind_Mathematical_Papyrus.jpg
- ▶ Thalés z Milétu
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c6/Illustrerad_Verldshistoria_band_I_Ill_107.jpg/800px-Illustrerad_Verldshistoria_band_I_Ill_107.jpg
- ▶ Pythagoras ze Sámu
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e0/Pythagoras_in_the_Roman_Forum%2C_Colosseum.jpg/332px-Pythagoras_in_the_Roman_Forum%2C_Colosseum.jpg
- ▶ Eukleidés
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f7/Portrait_of_Euclid_Wellcome_L0019815.jpg/628px-Portrait_of_Euclid_Wellcome_L0019815.jpg
- ▶ Základy
<https://www.flickr.com/photos/uofglibrary/27128071427>
- ▶ D. Hilbert
<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/Hilbert.jpg>

Zdroje obrázků

- ▶ R. Descartes
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/73/Frans_Hals_-_Portret_van_Ren%C3%A9_Descartes.jpg/256px-Frans_Hals_-_Portret_van_Ren%C3%A9_Descartes.jpg
- ▶ C. F. Gauss
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ec/Carl_Friedrich_Gauss_1840_by_Jensen.jpg
- ▶ J. Bolyai
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d8/Bolyai_J%C3%A1nos_%28W%C3%A1rkos_Ferenc_fest%C3%A9nye%29.jpg
- ▶ N. I. Lobačevskij
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4d/Lobachevsky_03_crop.jpg
- ▶ B. Riemann
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/82/Georg_Friedrich_Bernhard_Riemann.jpeg
- ▶ F. Klein
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Felix_Klein%2C_ante_1897_-_Accademia_delle_Scienze_di_Torino_0078_B.jpg